

70

РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ

ПРЕЗИДЕНТ НА РЕПУБЛИКАТА

ДО
КОНСТИТУЦИОННИЯ СЪД
НА РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ

С Т А Н О В И Щ Е

по определението на Конституционния съд
от 14.05.1992 г. по конституционно дело
№ 11/1992 година

ГОСПОЖИ И ГОСПОДА СЪДИИ,

Отправеното до Конституционния съд искане, на основание чл. 150, ал. 1 от Конституцията, има за свой предмет задължителното тълкуване на чл. 13, ал. 1 и ал. 2 и чл. 37 от основния закон и установяване противоконституционността на Закона за изповеданията, приет от Великото народно събрание на 24.02.1949 год. с изменения от 1950 г. и 1951 г.

Член 18 от Международния пакт за гражданските и политическите права е част от българското вътрешно право, по силата на чл. 5, ал. 4 от Конституцията. Принципите на този текст бяха възприети от новата Конституция в нейния чл. 37. Правото на мисълта, съвестта и религията подлежи само на такива ограничения, които са изчерпателно изброени в тази конституционна разпоредба. Установените в нея категории основания за ограничаване на това право очертават рамките на намеса на държавата в дейността на религиозните

2.

общности и институции. Те са в основата и на принципа за отделеността на религиозните институции от държавата - чл. 13, ал. 2 от Конституцията. Последната разпоредба се намира в Глава първа от основния закон озаглавена "Основни начала". Принципното значение на конституционните норми в тази глава се определя от предназначението им да очертаят фундаменталните ценности, върху които се изгражда гражданското общество при върховенството на правата на човека.

Задължителното тълкуване, дадено от Конституционният съд на разпоредбите от основния закон, в този смисъл ще очертае ясно и точно обема от права и свободи съставляващи правото на свобода на мисълта, съвестта и религията, като наред с това ще предопредели и механизма за признаване на религиозните институции от страна на държавата, както и отношенията им със самата държава.

Този основен въпрос, който се поставя с искането на основание чл. 149, ал. 1, т. 1 от Конституцията предопределя необходимостта от становище за конституционностъобразността на Закона за изповеданията от 1949 г., на основание чл. 149, ал. 1, т. 2 от основния закон.

Правните действия на Министерския съвет (Дирекция по вероизповеданията - ПМС № 125/06.12.1990 г.) имат за свое основание текстовете на Закона за изповеданията. Те сочат недвусмислено за становището на Правителството, че този закон не е отменен по силата на непосредственото действие на Конституцията (чл. 5 ал. 2 във връзка с пар. 3 от Преходните и заключителни разпоредби) и той е действащо право. Самите разпоредби на Закона за изповеданията отразяват разбирането, че държавата може да осъществява неограничена намеса в живота на религиозните общности и дейността на религиозните институции. В този смисъл те са в противоречие с текстовете на чл. 13, ал. 1 и 2 във връзка с чл. 37 от Конституция-

та.

Конституционният съд е единствено компетентен да направи преценката кои разпоредби на този закон противоречат на Конституцията. В отправеното до Вас искане се съдържат текстове от този нормативен акт, но факта на тяхното изрично посочване не ограничава правото за преценка на всички норми от закона.

От друга страна, по отношение на заварените закони Конституцията предвижда, че те се прилагат ако не ѝ противоречат (пар. 3, ал. 1 от Преходните и заключителни разпоредби). Наред с това те подлежат на отменяване или по силата на непосредственото действие (чл. 5, ал. 2) на самата Конституция, или от Народното събрание. И в двата случая последицата е отменяване, като в първият тя настъпва пряко, а във вторият в резултат на законодателен акт на Народното събрание. Безспорно, исканията отправени до Конституционния съд на основание чл. 149, ал. 1, т. 2 предполагат преценка за конституционносъобразността при действието и по силата на върховенството на новата Конституция. Наред с това правото е система, а неговото създаване е процес и като изхожда от това законодателят е дал право само на Конституционния съд да прави тази преценка на актовете изчерпателно изброени в чл. 149, ал. 1, т. 2 от Конституцията, без да прави разликата дали те са приети преди или след влизане в сила на основния закон. Този извод се налага и от разпоредбата на чл. 150, ал. 2, който задължава Върховния касационен съд и Върховния административен съд да го сезират с такова искане когато констатират несъответствие между закон и Конституция. Конституцията не е предвидила възможност, включително и за съдебната власт, която тълкува и прилага законите по конкретни спорове да прави тази преценка - тя е резервирала това право само за Конституционния съд.

От друга страна актовете на Конституционния съд, с които се установява такова противоречие имат за последица не отменяване, а спиране приложението на съответния противоконституционен акт. Във връзка с това се поставя въпроса за правните последици, възникнали в резултат на издадени актове основаващи се на разпоредби от закон, за който Конституционният съд е постановил, че противоречи на Конституцията. Обективно винаги ще е налице определен срок обхващащ периода от влизане на закона в сила до установяване на неговата противоконституционност. В този период могат да се породят правни последици, имащи за предмет конкретни права или задължения следствие на неговото действие. Обявяването на определен правен акт за противоконституционен следва да има за свой резултат и обезсилването на правните последици породени от неговото действие. Обратното би означавало да отпадне основанието, а следствието, което е в противоречие с Конституцията да продължи своето действие, въпреки върховенството на основния закон (чл. 5, ал. 1 от Конституцията).

Друг е въпросът за правните последици от актове, издадени въз основа на заварен закон, противоречащ на Конституцията. Безспоред е изводът, който се налага, като се има предвид непосредственото действие на Конституцията, че правни последици не могат да възникнат от актове, издадени без правно основание (чл. 5, ал. 2 във връзка с пар. 3, ал. 2 от Преходните и заключителни разпоредби на Конституцията).

Всеки закон е система от правни норми. В този смисъл нормите на един закон са взаимно свързани, като те имат своето материалноправно и процесуалноправно поле на действие. От особена важност, с оглед гарантиране свободата на вероизповеданията е начинът на тяхната регистрация. Фактът, че тази регистрация се осъществява

5.

по една административна процедура сам по себе си не води до ограничаване на свободата на мисълта, съвестта и религията, стига тази регистрация да се осъществява въз основа на възприетите от Конституцията критерии за намеса на държавата в дейността на религиозните общности. Последните трябва да запазят свободата си по приемственост и въз основа на своите устави да избират своите духовни ръководства.

От друга страна религиозните институции, въпреки особения си характер, по своята същност са организации с идеална цел. Няма пречка тяхната регистрация, която има за последица придобиването от тях на качеството "юридическо лице" да се осъществява и по общия съдебен ред предвиден в Закона за лицата и семейството като съдът направи своята преценка дали са спазени изискванията на чл. 37 от Конституцията.

ПРЕЗИДЕНТ НА РЕПУБЛИКАТА:

(Желю Желев)

София,

26.05.1992 г.